

## **Valintojen risteyksessä: 9.-luokkalaisten jatko- opiskeluun johtavat polut**

Valintaan johtavat syyt, sosioekonomisen taustan yhteys, sekä oppilaiden valmiudet valita  
toiveammattia tukeva koulutus

Kandidaatintutkielma  
Opettajankoulutuslaitos

Laatijat:  
Riikka Halinen  
Aura Hämynen

12.4.2024  
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu  
TurnitinOriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

**Oppiaine:** Kasvatustiede/Opettajankoulutuslaitos

**Tekijä(t):** Riikka Halinen & Aura Hämynen

**Otsikko:** Valintojen risteyksessä: 9.-luokkalaisten jatko-opiskeluun johtavat polut

**Ohjaaja(t):** Iina Männikkö

**Sivumäärä:** 19 sivua

**Päivämäärä:** 12.4.2024

Tällä tutkimuksella halutaan selvittää, miten 9.-luokkalaiset arvottavat erilaisia syitä valitessaan jatko-opiskelupaikkaa, sekä sosioekonomisen taustan yhteyttä kyseiseen valintaan. Lisäksi halutaan selvittää, miten 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia tukevaan koulutukseen hakeutuessa. Aihetta on tutkittu aiemmin jonkin verran, mutta on juuri nyt erityisen tärkeä ja ajankohtainen tutkimuskohde laajennetun oppivelvollisuuden takia.

Tutkimuksemme on määrällinen poikittaistutkimus. Tutkimukseen osallistui 9.-luokkalaisia kahdesta Varsinais-Suomalaisesta koulusta. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä, johon vastasi yhteensä 119 oppilasta. Kysely kerättiin Webropol-lomakkeella, ja analysoitiin IBM SPSS Statistics -sovelluksessa. Tutkimuksen analysoinnissa hyödynnettiin ristiintaulukointia, keskiarvovertailua ja varianssianalyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että 9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valinnan tärkein syy on kouluttautumisen tärkeys. Vähiten tärkeänä 9.-luokkalaisten pitävät kaverin kanssa samaan kouluun pääsemistä. Tulokset myös osoittavat, että sosioekonominen tausta on yhteydessä 9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valintaan. Lisäksi tulokset osoittavat, että 9.-luokkalaisten valmiudet hakeutua toiveammattia vastaavaan jatko-opiskelupaikkaan vaihtelivat jatko-opiskelupaikkakohtaisesti, mutta yleisesti katsottuna valmiudet ovat kuitenkin hyvällä tasolla.

**Avainsanat:** sosioekonominen tausta, oppivelvollisuus, jatko-opiskelupaikka, tulevaisuusorientaatio

# Sisällysluettelo

<b>1</b>	<b>Johdanto</b>	<b>4</b>
1.1	Oppivelvollisuus ja jatko-opiskelu	5
1.2	Sosioekonominen tausta ja koulutuksen periytyvyys	5
1.3	Nuorten tulevaisuusorientaatio ja sen vahvistaminen	6
<b>2</b>	<b>Tutkimusongelmat</b>	<b>8</b>
<b>3</b>	<b>Menetelmät</b>	<b>9</b>
3.1	Osallistujat	9
3.2	Tutkimuksen toteutus, tutkimuslomakkeen teoreettinen tausta sekä tutkimuslomakkeen rakenne	9
3.3	Aineiston käsittely	10
3.4	Menetelmän eettisyys ja luotettavuus	12
<b>4</b>	<b>Tulokset</b>	<b>13</b>
4.1	9.-luokkalaiset korostavat kouluttautumisen merkitystä	13
4.2	Sosioekonominen tausta on yhteydessä jatko-opiskelupaikkaan	14
4.3	9.-luokkalaisilla on hyvät valmiudet valita toiveammattia tukeva koulutus	16
<b>5</b>	<b>Pohdinta</b>	<b>18</b>
5.1	Tulosten johtopäätökset	18
5.2	Luotettavuuden arviointi	20
5.3	Jatkotutkimusehdotukset	21
	<b>Lähteet</b>	<b>23</b>
	<b>Liitteet</b>	<b>27</b>
	Liite 1. Kyselylomake	27
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	30

# 1 Johdanto

Joka vuosi kevään koittaessa 9.-luokkalaisilla on suuri valinta edessään: peruskoulun päättävien tulee hakea mieluisaan jatko-opiskelupaikkaan. Jatko-opiskelupaikan valinnan taustalla onkin monia erilaisia syitä. Osalla tietä saattaa näyttää tulevaisuuden ammattiin liittyvät seikat, kun taas toisilla korostuivat koulutukseen liittyvät seikat. Erityisesti sosiaaliset suhteet, mutta myös koulutuksen saavutettavuuteen liittyvät syyt korostuvat peruskoulun päättävien valinnassa. (Lahtinen ym., 2019, s. 80.) Lintuvuoren ym. (2021) mukaan valintaan vaikuttaa myös perusopetuksen päättöarvosana ja koulumenestys. Toisen asteen valintaan liittyy vahvasti myös sukupuolittuneisuus ja maantieteelliset erot. Eroja saattaa löytyä maakunnittain esimerkiksi siinä, kuinka moni peruskoulun päättävä aikoo hakeutua lukioon ensimmäisenä vaihtoehtonaan. Oppilaan kotitausta eli sosioekonominen tausta saattaa myös vaikuttaa päätökseen, sillä mitä korkeampi vanhemman koulutustaso on, sitä varmemmin oppilas hakeutuu lukioon ensisijaisena vaihtoehtonaan. (Lintuvuori ym., 2021, s. 310.)

Tolonen ja Aapola-Kari (2021) luonnehtivat koulutusvalintoja sekä yksilöllisinä, yhteiskunnallisina että rakenteellisina prosesseina. Yksilöllisellä tasolla esimerkiksi oppilaiden motivaatio vaikuttaa heidän tekemiinsä päätöksiin, sillä motivaatio on perusta kaiken tekemisen taustalla mahdollistaen yksilön tavoitteiden toteutumisen (Filgona ym., 2020, s. 17). Nuorten uramotivaatiosta tehdyssä tutkimuksessa selvisi myös, että motivaatio tulevaisuutta kohtaan kasvaa iän myötä (Pânișoară ym., 2013, s. 104). Uramotivaation voi soveltaa myös jatko-opiskelupaikan valintaan, sillä opiskelu ja ura sivuavat toisiaan.

Tällä tutkimuksella haluamme selvittää, miten 9.-luokkalaiset arvottavat syitä valitessaan jatko-opiskelupaikkaa sekä sosioekonomisen taustan yhteyttä kyseiseen valintaan. Lisäksi haluamme selvittää, miten 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia tukevaan koulutukseen hakeutuessa. Tavoitteenamme on kerätä ajankohtaista tietoa 9.-luokkalaisten päätöksiin vaikuttavista tekijöistä. Tuloksilla haluamme herättää kiinnostusta ja pohdintaa aiheesta, jolla mahdollisesti saataisiin kehitettyä esimerkiksi peruskoulun opinto-ohjausta sekä yleisesti tukemisen keinoja koulumaailman moniammatillisessa yhteisössä.

## 1.1 Oppivelvollisuus ja jatko-opiskelu

Vuonna 2021 Suomen hallituksen päätöksellä otettiin käyttöön laajennettu oppivelvollisuus, jonka tarkoituksena on pidentää oppivelvollisuutta 18 ikävuoteen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021). Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa esitettävän linjauksen tavoitteena oli se, että kaikki peruskoulun päättävät hakeutuisivat toisen asteen koulutukseen. Uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020 1§) tavoitteena on ”lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia”. Tavoitteena on myös ”turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys, edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti, nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä kaventaa oppimiseroja” (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 1§).

Peruskoulun päättävillä on oppivelvollisuuden jatkamiseen useita eri vaihtoehtoja (Opetushallitus, ei pvm.): 1) lukion oppimäärä tai ylioppilastutkinto, 2) ammatillinen perustutkinto tai ammattitutkinto, 3) tutkintoon valmentava koulutus TUVA (1.8.2022 alkaen) tai erityistä ja laajaa tukea tarvitseville henkilöille TELMA-koulutus, 4) kansanopistot, joissa on oppivelvollisille suunnatut vähintään vuoden pituiset koulutukset. Oppivelvolliset voivat myös halutessaan suorittaa kaksoistutkinnon eli lukion ja ammatillisen perustutkinnon samanaikaisesti tai kolmoistutkinnon, johon sisältyy lukion ja ammatillisen perustutkinnon lisäksi ylioppilastutkinto.

## 1.2 Sosioekonominen tausta ja koulutuksen periytyvyys

Sosioekonominen asema rakentuu Thomsonin (2018) mukaan esimerkiksi vanhempien koulutustaustasta, vanhempien ammatista ja vanhempien tuloista. Thomson kuitenkin korostaa, että sosioekonomiselle asemalle on useita eri määritelmiä riippuen tutkijasta. Tässä tutkimuksessa määrittelemme sosioekonomisen taustan huoltajan koulutustaustan perusteella.

Haluamme tutkimuksellamme selvittää sosioekonomisen taustan vaikutusta 9.-luokkalaisten valitsemiin jatko-opiskelupaikkoihin. Sosioekonomisen taustan yhteyttä jatko-opiskelupaikkaan on tutkittu esimerkiksi Keski-Petäjän ja Wittingin (2016) artikkelissa, jossa he toteavat, että koulutusasteet ja koulutusalat periytyvät vanhemmilta lapsille. Korkeasti

koulutettujen vanhempien lapsilla on suurempi todennäköisyys hakeutua samantasoiisiin tai korkeampiin koulutuksiin (Myrskylä, 2009). Vaikka molempien vanhempien korkealla koulutustasolla on Myrskylän (2009) mukaan vaikutusta lapsen korkealle kouluttautumiseen, todetaan kuitenkin äidin korkean koulutustaustan lisäävän enemmän todennäköisyyttä hakeutua korkeakouluihin kuin isän korkean koulutustaustan. Vanhempien ja lasten samantasoiset koulutukset eivät Myrskylän (2009) mukaan ole kuitenkaan yksiselitteisiä, vaan koulutustasoissa on liikkuvuutta. Esimerkiksi tutkijakoulutuksen suorittaneiden vanhempien lapsi saattoi hakeutua toisen asteen ammatilliseen tutkintoon ja alhaisemmin koulutettujen vanhempien lapsi taas kouluttautua korkeasti.

### **1.3 Nuorten tulevaisuusorientaatio ja sen vahvistaminen**

Miettinen (2021) kuvaa tulevaisuusorientaation yksilön henkilökohtaisina näkemyksinä, suunnitelmina, motivaationa, toiveina ja tunteina tulevaisuutta kohtaan. Jos yksilö omaa positiivisen tulevaisuusorientaation, on hänellä optimistinen ja luottavainen asenne tulevaisuutta kohtaan, sekä ymmärrys siitä, että voi itse vaikuttaa omaan elämänsuuntaan, kuin myös lähipiiriinsä ja yhteiskuntaan. Nuoren on itse kasvettava ja rakennettava omaa tulevaisuusorientaatiotaan. (Miettinen, 2021.) Viljanen ym. (2021, s. 288) korostavat opiskelu- tai työuraa yhtenä 9.-luokkalaisten mieltämänä tärkeänä elämänpäämääränä.

Toiveammatti ja nuorten tietoisuus siitä, mihin jatko-opiskelupaikkaan kannattaisi toiveammattin kannalta hakeutua, eivät välttämättä kohtaa. Aihetta on tutkittu aiemmin esimerkiksi Mannin ym. (2020) PISA 2018-tutkimukseen perustuvassa julkaisussa. Tutkimukseen osallistuvat oppilaat jaettiin heikommassa asemassa ja paremmassa asemassa oleviin oppilaisiin heidän sosioekonomisen taustansa perusteella, ja eräänä tutkimusaiheena oli, aikovatko oppilaat, joilla on odotuksia saada tulevaisuudessa ammatillinen tai johtava ammatti, hakeutua kolmannen asteen koulutukseen. Heikommassa asemassa olevista oppilaista noin 35 prosenttia vastasi odottavansa ammatillista tai johtavaa ammattia, mutta ei aio hakeutua kolmannen asteen koulutukseen, kun taas paremmassa asemassa olevilla oppilailta osuus oli vain noin 10 prosenttia.

Nuorten tulevaisuusorientaatiota voidaan pyrkiä myös vahvistamaan. Patton (2001) esittelee artikkelissaan Australiassa toimivan nuorten urakoulutuksen, joka tarjoaa suunniteltuja

oppimiskokemuksia nuorten tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämiseksi. Urakoulutus pyrkii myös itsetuntemuksen lisäämiseen, jolloin nuori pääsee selventämään henkilökohtaisia arvojaan, vahvuuksiaan ja toiveitaan. Urakoulutuksella pyritään antamaan nuorelle valmiudet tehdä informoituja päätöksiä koskien omaa tulevaisuutta. (Patton, 2001, s. 14.) Sisällöt tulevat esille myös Suomen Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014). Opinto-ohjauksen tavoitteissa yhdeksäsluokkalaisille on esimerkiksi eriteltyä työelämään suuntautuva oppiminen sekä koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa (Opetussuunnitelman perusteet, 2014, s. 443). Näiden taitojen sisällyttäminen opetukseen on merkityksellistä, ja voivat vaikuttaa oppilaan toiveammatin muodostumiseen. Samankaltaista urakoulutusta toteutetaan myös muissa maissa. Japanissa toimivaa urakoulutusta tarkastellessa havaittiin, että laajalla neuvonnalla nuorten minäpystyvyyden tunne kasvoi, sekä lisäsi tavoitteellisuutta päästä kouluihin, joihin sisään pääseminen on haastavaa (Mochizuki, 2011, s. 78).

## 2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten 9.-luokkalaiset arvottavat erilaisia jatko-opiskelupaikan valinnan syitä. Lisäksi tutkimme sosioekonomisen taustan yhteyttä jatko-opiskelupaikkaan. Lopuksi kartoitamme myös 9.-luokkalaisten toiveammattaja, sekä heidän tietoisuuttaan siitä, mitä koulutuspolkua kannattaa kulkea saavuttaakseen kyseinen toiveammatti

1. Miten 9.-luokkalaiset arvottavat erilaisia syitä jatko-opiskelupaikan valinnassa?
2. Onko sosioekonominen tausta yhteydessä 9.-luokkalaisten valitsemiin jatko-opiskelupaikkoihin?
3. Miten 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia tukevaan koulutukseen hakeutuessa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen hypoteesina on, että 9.-luokkalaiset arvottavat sosiaalisia suhteita korkealle jatko-opiskelupaikan valinnassa. Hypoteesi perustuu Lahtisen (2019) julkaisuun, jossa hän korostaa erityisesti sosiaalisten suhteiden vaikutusta koulutusvalintoihin. Toisen tutkimuskysymyksen hypoteesina on, että sosioekonominen tausta on yhteydessä jatko-opiskelupaikkaan. Tämä hypoteesi perustuu Myrskylän (2009) artikkeliin, jossa todetaan koulutusasteiden ja koulutustasojen periytyvän vanhemmilta lapsille. Kolmannen tutkimuskysymyksen hypoteesina on, että 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia vastaavaan koulutukseen hakeutuessa. PISA 2018-tutkimukseen perustuvassa julkaisussa heikommassa ja paremmassa asemassa olevien oppilaiden odotukset tulevaisuuden ammatista suhteessa siihen, aikovatko oppilaat hakeutua korkeakoulutukseen, erosivat toisistaan (Mann ym., 2020).



## **3 Menetelmät**

### **3.1 Osallistujat**

Tutkimukseen osallistui kahden eri koulun 9.-luokkalaisia. Koulut sijaitsevat Varsinais-Suomessa. Kyselyyn vastasi 119 oppilasta. Yhden vastaajan vastaus poistettiin, koska vastaukset eivät olleet tulkittavissa. Osallistujat valittiin saavutettavuusotannalla, (convenience sampling) eli osallistujat valittiin heidän helpon saavutettavuutensa perusteella (Andrade, 2020, s. 86). Vastaukset pidettiin tutkimuksessa anonyymeinä, joten emme pystyneet yhdistämään vastauksia tiettyihin oppilaisiin.

### **3.2 Tutkimuksen toteutus, tutkimuslomakkeen teoreettinen tausta sekä tutkimuslomakkeen rakenne**

Tutkimuksemme on määrällinen poikittaistutkimus. Poikittaistutkimukselle on ominaista oleellisen tiedon kerääminen tiettyä ajankohtana (Kesmodel, 2018, s. 388). Määrällisessä tutkimuksessa keskeistä on tilastollisten analyysimenetelmien käyttö, jotta tutkittavan aineiston eri tekijät voidaan jäsentää selkeämmiksi, ja tekijöiden väliset riippuvuudet ymmärtää paremmin (Tähtinen, ym., 2020, s. 14). Tutkimusmenetelmänä käytimme Webropol-kyselyä (Liite 1). Kysely on sopiva aineistonkeruumenetelmä tutkimuksissa, joissa halutaan saada tutkittavien mielipiteitä, kokemuksia, arvoja tai asenteita kuvaava tutkimusmateriaali numeerisessa muodossa (Tähtinen ym., 2020, s. 25). Lähetimme kyselylomakkeen aikaisemmin mainitsemiimme kouluihin, ja aineisto kerättiin koulujen lehtorien toimesta. Esitetasimme kyselylomakkeen toimivuuden samaan ikäluokkaan kuuluvalla henkilöllä. Lomakkeeseen ei tehty muutoksia esitestauksen jälkeen. Kyselylomake koostuu seitsemästä eri kysymyksestä. Viisi näistä kysymyksistä on monivalintakysymyksiä ja kaksi avoimia kysymyksiä. Kysymyksistä neljä ovat pakollisia.

Kysymyslomakkeemme ensimmäinen kysymys pohjautuu Opetushallituksen luettelemiin eri jatko-opiskelupaikkojen valintamahdollisuuksiin. Kysyimme mihin jatko-opiskelupaikkaan tutkittava aikoo todennäköisimmin hakeutua. Jos oppilas oli hakeutumassa johonkin muuhun paikkaan mitä luettelemistamme vaihtoehtoista ei löytynyt, oli oppilaalla mahdollisuus myös kirjoittaa se avoimeen vastausvaihtoehtoon. Lomakkeen toinen kysymys pohjautuu Tolosen ja

Aapola-Karin (2021) tutkimukseen, jossa tutkijat haastattelivat peruskoulun päättäviä nuoria. He pystyivät nuorten kertomusten perusteella luomaan neljänlaisia perusteluja eli rationaliteetteja suhteessa koulutusvalintoihin. Vastaukset liittyivät siihen, millä perustein nuoret valitsevat jatko-opiskelupaikkansa. Rationaliteetit olivat: 1) koulutus, 2) ammatilliset painotukset, 3) saavutettavuus ja materiaaliset seikat sekä 4) sosiaaliset suhteet. Loimme kustakin rationaliteetista kaksi niihin liittyvää väitettä, joihin tutkittavat pystyivät vastaamaan neliportaisella Likert-asteikolla. Väitteet ”Pidän kouluttautumista tärkeänä” ja ”Pidän opiskelua mielekkäänä” liittyivät *koulutuksen* rationaliteettiin. Väitteet ”Haluan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan, sillä se tukee toiveammattiani” ja ”Pidän toiminnallisesta ja käytännönläheisestä oppimisesta” liittyivät *ammattillisten painotuksien* rationaliteettiin. Väitteet ”Koulu on lähellä minua tai hyvien kulkuyhteyksien päässä” ja ”Keskiarvoni riittää kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan” liittyivät *saavutettavuuden ja materiaalisten seikkojen* rationaliteettiin. Väitteet ”Haluan kaverini kanssa samaan kouluun” ja ”Vanhempani/huoltajani/opettajani kannustavat minua hakemaan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan” liittyivät *sosiaalisten suhteitten* rationaliteettiin. Tutkittavaa pyydettiin vastaamaan, kuinka tärkeinä hän pitää kyseessä olevia eri väitteitä (1 = ei ollenkaan tärkeä, 2 = ei kovinkaan tärkeä, 3 = jokseenkin tärkeä, 4 = erittäin tärkeä). Lomakkeen kolmannessa ja neljännessä kysymyksessä kysyttiin huoltajan koulutustaustaa. Vaihtoehdot olivat 1) korkeakoulu (ammattikorkeakoulu tai yliopisto), 2) ylioppilastutkinto, 3) ammattitutkinto, 4) peruskoulu. Jos oppilas ei tiennyt huoltajansa koulutustaustaa, oli oppilaalla mahdollisuus kirjata huoltajan ammatti tai koulutuspaikka avoimeen vastausvaihtoehtoon. Lomakkeen viidennessä kysymyksessä kartoitimme oppilaiden toiveammattia avoimella kysymyksellä. Lomakkeen kuudennessa kysymyksessä kysyimme, mihin opiskelupaikkaan oppilaan kannattaisi hakeutua, jotta heidän kirjaamansa toiveammatti olisi ideaalisimmin saavutettavissa. Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin kysymyksessä 1. Viimeinen kysymys oli avoin vastaus, johon sai kirjata omia mielteitä tai kysymyksiä.

### 3.3 Aineiston käsittely

Tutkimuslomakkeen vastaukset siirrettiin Webropol-sovelluksesta IBM SPSS Statistics -sovellukseen. Analysoinnin aikana huomasimme, että yksikään oppilas ei vastannut hakevansa kolmoistutkintoon tai kansanopistoon, joten näitä koulutuspaikkoja ei pystytty ottamaan mukaan analyysiin. Huomasimme myös, että viiden vastaajan vastaukset olivat syystä tai toisesta tuplaantuneet. Pystyimme tulkitsemaan tämän vastausten identtisistä

palautusajoista sekä vastauksista. Myös avoimet vastaukset olivat kirjoitusasultaan ja tyyliltään täysin samat. Lisäksi huomasimme, että vastausten määrä oli pienempi kysymyksissä, jotka eivät olleet pakollisia.

Käytimme kyselylomakkeen kysymyksen 2 analysoimisessa keskiarvovertailua muuttujien tarkastelemiseen. Jotta pääsimme laskemaan keskiarvoja mahdollisimman luotettavalla tavalla, päätimme yhdistää joitakin jatko-opiskelupaikkoja, sillä osassa jatko-opiskelupaikoista vastaajamäärä oli jäänyt pieneksi. Jatko-opiskelupaikat oli yhdistetty ja koodattu seuraavalla tavalla: lukio ja kaksoistutkinto (1), ammattikoulu (2) ja TUVA- ja TELMA-koulutukset (3). Tämän jälkeen toteutimme yksisuuntaisen varianssianalyysin. Yksisuuntaisella varianssianalyysillä tutkitaan eroavatko kahden tai useamman muuttujan keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi toisistaan (Tähtinen ym., 2020, s. 147).

Kysymyksessä 3 (n=110) ja 4 (n=108) kysyttiin huoltajan koulutustaustaa. Koulutustaustojen vaihtoehdot oli koodattu seuraavalla tavalla: korkeakoulututkinto (1), ylioppilastutkinto (2), ammattitutkinto (3) ja peruskoulu (4) ja ”en tiedä” (5) (n=38). Vastausvaihtoehdossa ”en tiedä” oli mahdollista kirjoittaa avoimeen vastaukseen huoltajan ammatti tai koulutuspaikka. Jos vastaaja oli kirjannut ylös koulutuspaikan tai ammatin, pyrimme sen perusteella koodaamaan myös avoimen vastauksen kategorioihin 1–4. Avoimista vastauksista (n=5) kysymykseen 3 pystyimme koodaamaan kolme vastausta uuteen kategoriaan. Avoimista vastauksista (n=3) kysymykseen 4 pystyimme koodaamaan kaksi vastausta uuteen kategoriaan. Kaikki vastaajat eivät kirjoittaneet avointa vastausta, vaikka olivat valinneet vastausvaihtoehdon ”en tiedä”. Koodaamisen jälkeen teimme kaksi eri ristiintaulukointia oppilaan valitsemasta jatko-opiskelupaikasta (kysymys 1) ja sen suhteesta oppilaan huoltajien koulutuspaikkaan (kysymykset 3 ja 4). Käytimme ristiintaulukointia tässä yhteydessä, koska se sopii kategoristen muuttujien analysointiin (Tähtinen ym., 2020, s. 166). Hyödynsimme ristiintaulukointia myös oppilaan valitseman jatko-opiskelupaikan (kysymys 1) suhteesta oppilaan tietoisuuteen siitä, mihin opiskelupaikkaan kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta. Tietoisuutta koodasimme arvoilla 1 = oppilas tietää, mihin kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta ja 0 = oppilas ei tiedä, mihin kannattaa hakea oman ammattitoiveen kannalta. Jokainen vastaus käsiteltiin erikseen kysymysten 5 ja 6 perusteella, jolloin kirjasimme arvon 1 tai 0 kunkin vastauksen perään.

### 3.4 Menetelmän eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus toteutettiin alaikäisillä oppilailla, joten tutkimuseetiikka on tarkasti huomioitu. Alaikäisiä tutkiessa täytyy varmistaa, että heille tiedotetaan tutkimuksesta tavalla, jonka he voivat ymmärtää. Alle 15-vuotiaita tutkittaessa vaaditaan luvan pyytäminen huoltajilta, mutta tutkimuksessamme tutkitut olivat kaikki täyttäneet 15 vuotta, jolloin pelkkä tiedottaminen tutkimuksen tekemisestä huoltajille riittää. (TENK, 2019.) Noudatimme tutkimuksessamme hyvän tieteellisen käytännön perusteita, eli varmistimme tieteellisen toiminnan laadun suunnittelusta lähtien, sekä raportoimme kaikesta avoimesti yksityiskohtia salaamatta (TENK, 2023). Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, sekä sen toteutukseen oli lupa kouluilta, joissa tutkimus toteutettiin. Kouluille lähetettiin myös täyttämämme tietosuojailmoitus (Liite 2). Oppilaat saivat keskeyttää kyselylomakkeen käytön missä vaiheessa tahansa. Kyselyyn vastaamisesta ei koitunut haittaa tutkimukseen osallistujille, kuten yleiset eettiset periaatteet ohjaavat (TENK, 2019). Kysymykset olivat harkittuja, eivätkä ne liittyneet arkaluontoisiin aiheisiin. Oppilaita ei johdateltu vastauksiin, vaan vastausvaihtoehdot olivat neutraaleja. Tutkimuslomakkeen täytön jälkeen tietoja käsiteltiin luottamuksella ja anonymisti. Tutkimuksen jälkeen tutkimuslomakkeen vastaukset poistetaan EU:n tietosuojalain mukaan. EU:n tietosuojalain 17 artiklan mukaisesti yksilöllä on oikeus saada henkilötiedot poistetuksi, kun niitä ei enää tarvita alkuperäiseen tarkoitukseen (Euroopan Unioni, 2016, Art. 17(a)).

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta tarkastellessa täytyy ottaa huomioon se, että emme itse nähneet millainen tilanne oli, kun oppilaat vastasivat kyselyyn. Lisäksi useammat eri opettajat antoivat kyselyn tehtäväksi eri luokilla. Oppilaat saattoivat myös antaa virheellisiä ja epärehellisiä tietoja tai kokea painetta vastata tietyllä tavalla, vaikka kysely oli anonymi. Osissa avoimissa vastausvaihtoehdoista, kuten huoltajien koulutustaustaa koskevissa kysymyksissä, jouduimme myös käyttämään omaa päättely- ja tulkintakykyämme. Myös käyttämämme saavutettavuusotanta ei ole kaikista luotettavin otantakeino, sillä tulokset voidaan yleistää vain siihen ryhmään, joka oli helposti saavutettavissa, tai sen lähiympäristöön (Andrade, 2020, s. 88).

## 4 Tulokset

### 4.1 9.-luokkalaiset korostavat kouluttautumisen merkitystä

Halusimme ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvittää, mitä syitä 9.-luokkalaiset arvottavat jatko-opiskelupaikan valinnassa. Tarkastelemme tuloksia siltä kannalta, miten tärkeinä kaikki tutkimuksemme yhdeksäsluokkalaiset pitivät annettuja väitteitä, mutta erittelemme myös syitä jatko-opiskelupaikkakohtaisesti.

Yhteisesti kaikilla tutkimuksen yhdeksäsluokkalaisilla kaikista merkittävimäksi syyksi ilmeni väite ”Pidän kouluttautumista tärkeänä” (Ka= 3,36). Vähiten merkittävä syy hakea jatko-opiskelupaikkaan oli väite ”Haluan kaverini kanssa samaan kouluun” (Ka= 2,34). Lukioon ja kaksoistutkintoon hakevat pitivät jatko-opiskelupaikkaan hakeutumisen tärkeimpänä syynä väitettä ”Pidän kouluttautumista tärkeänä” (Ka= 3,51) ja vähiten tärkeänä syynä väitettä ”Haluan kaverini kanssa samaan kouluun” (Ka= 2,22). Ammattikouluun hakevat pitivät jatko-opiskelupaikkaan hakeutumisen tärkeimpänä syynä väitettä ”Haluan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan, sillä se tukee toiveammattiani” (Ka= 3,38) ja vähiten tärkeinä syinä väitteitä ”Haluan kaverin kanssa samaan kouluun” (Ka= 2,52) ja ”Vanhempani/huoltajani/opettajani kannustavat minua hakemaan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan” (Ka= 2,52). TUVA- ja TELMA-koulutukseen hakevat pitivät jatko-opiskelupaikkaan hakeutumisen tärkeimpänä syynä väitettä ”Pidän kouluttautumista tärkeänä” (Ka= 3,36) ja vähiten tärkeänä syynä väitettä ”Haluan kaverini kanssa samaan kouluun” (Ka= 2,14).

Tuloksista kaksi oli tilastollisesti merkitseviä. Tilastollinen merkitsevyys voidaan havaita, jos  $p$ -arvo  $< 0,05$ . Tilastollista merkitsevyyttä löytyi väitteistä ”Vanhempani/huoltajani/opettajani kannustavat minua hakemaan kyseiseen jatko opiskelupaikkaan” ( $p$ -arvo = 0,014) ja ”Pidän toiminnallisesta ja käytännönläheisestä oppimisesta ( $p$ -arvo = 0,004).

*Taulukko 1. Kyselylomakkeen kysymyksestä 2 saadut keskiarvot kuvattuna.*

	<b>Lukio ja kaksoistutkinto (N=55, Ka)</b>	<b>Ammattikoulu (N= 50, Ka)</b>	<b>TELMA ja TUVA (N=14, Ka)</b>	<b>Kaikki (N=119, Ka)</b>
Haluan kaverini kanssa samaan kouluun	2,22	2,52	2,14	2,34
Vanhempani/huoltajani/opettajani kannustavat minua hakemaan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan	2,89	2,52	3,29	2,78
Koulu on lähellä minua tai hyvien kulkuyhteyksien päässä	2,78	2,70	3,00	2,77
Pidän kouluttautumista tärkeänä	3,51	3,20	3,36	3,36
Keskiarvoni riittää kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan	3,18	3,06	2,86	3,09
Pidän opiskelua mielekkäänä	2,75	2,66	3,21	2,76
Haluan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan, sillä se tukee toiveammattiani	3,15	3,38	3,21	3,25
Pidän toiminnallisesta ja käytännönläheisestä oppimisesta	2,65	3,18	3,07	2,92

## 4.2 Sosioekonominen tausta on yhteydessä jatko-opiskelupaikkaan

Halusimme toisella tutkimuskysymyksellä selvittää sosioekonomisen taustan yhteyttä 9.-luokkalaisen valitsemaan jatko-opiskelupaikkaan. Huomasimme yhteyksiä 9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valinnan ja sosioekonomisen taustan välillä. Käsittelemme erikseen huoltajan 1 ja 2 omissa kappaleissaan. Taulukossa 2 ja 3 ilmaistu ”valittu opiskelupaikka” tarkoittaa 9.-luokkalaisen kyselylomakkeen kysymyksessä 1 valitsemaa opiskelupaikkaa

Käsittelemme tässä kappaleessa huoltajaa 1. Lukioon hakevilla oppilailla 67,4 %:lla huoltaja oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden huoltajien prosenttimäärä oli lukioon hakevilla suurempi kuin muissa jatko-opiskeluvaihtoehdoissa. Ammattikouluun hakevilla oppilailla vain 27,8 %:lla huoltaja oli käynyt korkeakoulun, kun taas ammattitutkinnon suorittaneiden huoltajien osuus oli ammattikouluun hakevilla 38,9 %. Myös ylioppilastutkinnon suorittaneiden huoltajien osuus oli suurin ammattikouluun hakevien joukossa verrattuna muihin jatko-opiskelupaikkoihin (33,3 %). TUVA-koulutukseen hakevilla

oppilailla huoltajista suurin osa oli suorittanut joko korkeakoulututkinnon (33,3 %) tai peruskoulun (33,3 %). Kaksoistutkintoon hakevilla oppilailla puolet huoltajista oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Taulukossa ei esitellä TELMA-koulutukseen hakevien henkilöiden tuloksia, sillä kukaan TELMA-koulutukseen hakeva ei vastannut kysymykseen koskien huoltaja 1 koulutustaustaa.

Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä, sillä  $p$ -arvo = 0,001. Tilastollinen merkitsevyys voidaan havaita, jos  $p$ -arvo < 0,05.

*Taulukko 2.* Huoltajan 1 koulutustaustan yhteys 9.-luokkalaisen valitsemaan koulutuspaikkaan prosentuaalisesti kuvattuna

		Huoltajan 1 koulutustausta			
		Korkeakoulututkinto	Ylioppilastutkinto	Ammattitutkinto	Peruskoulu
Valittu opiskelupaikka	Lukio	67,4 % (N=29)	14 % (N=6)	16,3 % (N=7)	2,3 % (N=1)
	Ammattikoulu	27,8 % (N=10)	33,3 % (N=12)	38,9 % (N=14)	0 % (N=0)
	TUVA	33,3 % (N=3)	11,1 % (N=1)	22,2 % (N=2)	33,3 % (N=3)
	Kaksoistutkinto	50 % (N=4)	25 % (N=2)	25 % (N=2)	0 % (N=0)

Tässä kappaleessa käsittelemme huoltajaa 2. Lukioon hakevilla oppilailla 51,2 %:lla huoltaja oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden huoltajien prosenttimäärä oli lukioon hakevilla suurempi kuin muissa jatko-opiskeluvaihtoehdoissa. Ammattikouluun hakevilla oppilailla vain 14,7 %:lla huoltaja oli käynyt korkeakoulun, kun taas ammattitutkinnon suorittaneiden huoltajien osuus oli ammattikouluun hakevilla 44,1 %. Myös ylioppilastutkinnon suorittaneiden huoltajien osuus oli suurin ammattikouluun hakevien joukossa verrattuna muihin jatko-opiskelupaikkoihin (41,2 %). TUVA-koulutukseen hakevilla oppilailla puolet huoltajista oli suorittanut ammattitutkinnon. TELMA-koulutukseen hakevilla oppilaalla (N=1) huoltaja oli suorittanut ammattitutkinnon. Kaksoistutkintoon hakevilla oppilailla 57,1 %:lla huoltaja oli suorittanut ammattitutkinnon.

Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä, sillä  $p$ -arvo = 0,005. Tilastollinen merkitsevyys voidaan havaita, jos  $p$ -arvo < 0,05.

*Taulukko 3.* Huoltajan 2 koulutustaustan yhteys 9.-luokkalaisen valitsemaan koulutuspaikkaan prosentuaalisesti kuvattuna

		Huoltajan 2 koulutustausta			
		Korkeakoulututkinto	Ylioppilastutkinto	Ammattitutkinto	Peruskoulu
Valittu opiskelupaikka	Lukio	51,2 % (N=22)	16,3 % (N=7)	25,6 % (N=11)	7 % (N=3)
	Ammattikoulu	14,7 % (N=5)	41,2 % (N=14)	44,1 % (N=15)	0 % (N=0)
	TUVA	12,5 % (N=1)	12,5 % (N=1)	50 % (N=4)	25 % (N=2)
	TELMA	0 % (N=0)	0 % (N=0)	100 % (N=1)	0 % (N=0)
	Kaksoistutkinto	14,3 % (N=1)	28,6 % (N=2)	57,1 % (N=4)	0 % (N=0)

#### 4.3 9.-luokkalaisilla on hyvät valmiudet valita toiveammattia tukeva koulutus

Halusimme kolmannella tutkimuskysymyksellä selvittää, millaiset valmiudet 9.-luokkalaisilla on toiveammattia tukevan koulutuksen valinnassa, sekä miten nämä valmiudet eroavat toisistaan jatko-opiskelupaikkakohtaisesti. Taulukossa 4 ilmaistu ”valittu opiskelupaikka” tarkoittaa 9.-luokkalaisen kyselylomakkeen kysymyksessä 1 valitsemaa opiskelupaikkaa. Taulukossa ilmaistu ”oppilaiden tietoisuus” taas kuvastaa oppilaiden valittua toiveammattia suhteessa oppilaiden kyselylomakkeen kysymyksen 6 vastauksiin, mikä jatko-opiskelupaikka heidän kannattaisi valita, jotta kyseinen toiveammatti olisi ideaalisimmin saavutettavissa.

Lukioon, TELMA-koulutukseen ja kaksoistutkintoon hakevista 100 % tiesi, että sinne kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta. Ammattikouluun hakevista 83,7 % tiesi, että sinne kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta. 16,3 %:lla ammattikouluun hakevista tietoisuus siitä, mihin opiskelupaikkaan kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta olivat



oppilaan valitseman opiskelupaikan kanssa ristiriidassa. TUVA-koulutukseen hakevista 90 % tiesi, että sinne kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta, kun taas 10 %:lla TUVA-koulutukseen hakevista tietoisuus siitä, mihin opiskelupaikkaan kannattaa hakea oman toiveammatin kannalta olivat oppilaan valitseman opiskelupaikan kanssa ristiriidassa.

Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä, sillä p-arvo = 0,035. Tilastollinen merkitsevyys voidaan havaita, jos p-arvo < 0,05.

*Taulukko 4.* Oppilaiden tietoisuus suhteessa valittuun opiskelupaikkaan prosentuaalisesti kuvattuna

		Oppilaiden tietoisuus	
		Ei tiedä	Tietää
Valittu opiskelupaikka	Lukio	0 % (N=0)	100 % (N=48)
	Ammattikoulu	16,3 % (N=8)	83,7 % (N=41)
	TUVA	10 % (N=1)	90 % (N=9)
	TELMA	0 % (N=0)	100 % (N=4)
	Kaksoistutkinto	0 % (N=0)	100 % (N=8)

## 5 Pohdinta

Tällä tutkimuksella saimme pohdintaa herättävää tietoa siitä, miten 9.-luokkalaiset arvottavat opiskelupaikan valinnassa sosiaalisiin suhteisiin, ammatillisiin painotuksiin, koulutukseen ja saavutettavuuteen liittyviä seikkoja. Saimme myös varmistusta siihen, että koulutus todella periytyy vanhemmalta lapselle. Lisäksi saimme tietoa 9.-luokkalaisten valmiuksista valita omaa toiveammattia tukeva koulutus. Tiedoilla voidaan mahdollisesti kehittää opinto-ohjausta, sekä löytää keinoja tukea nuoria koulumaailman moniulotteisessa tukiverkostossa. Opinto-ohjaus voisi esimerkiksi entistä enemmän järjestää eri alavaihtoehtojen esittelyitä. Myös opetussuunnitelmaa voisi kehittää uraohjauksen kannalta. Saamiemme tuloksia sosioekonomisen taustan vaikutuksista oppilaan koulutusvalintaan voidaan hyödyntää tasa-arvoisuuden edistämisessä. Tieto siitä, että sosioekonominen tausta saattaa vaikuttaa oppilaan valintoihin, voi motivoida opintoja tukevien toimien ohjaamista jo varhaisempaan vaiheeseen. Tulokset voisivat olla myös apuna koulutuspolitiikan suunnittelemisessa. Resursseja voitaisiin kohdentaa esimerkiksi sosioekonomisesti haastavammassa asemassa oleville opiskelijoille tai reuna-alueilla asuville opiskelijoille, ja näin parantaa heidän jatko-opiskelumahdollisuuksiaan. Lisäksi yhteistyötä peruskoulujen ja toisen asteen koulutuspaikkojen välillä voitaisiin vahvistaa, jotta opiskelijoille voitaisiin taata mahdollisimman moninaisia ja laadukkaita jatko-opiskelupaikkamahdollisuuksia.

### 5.1 Tulosten johtopäätökset

Tutkimuksen ensimmäisenä ongelmana oli selvittää, miten 9.-luokkalaiset arvottavat erilaisia syitä jatko-opiskelupaikan valinnassa. Hypoteesinamme oli, että erityisesti sosiaalisiin suhteisiin liittyvät seikat olivat 9.-luokkalaisille tärkeitä (Lahtinen, 2019). Tutkimuksemme tulokset kuitenkin olivat ristiriidassa tämän hypoteesin kanssa. Lähes jokaiseen jatko-opiskelupaikkaan hakeutuvat olivat arvottaneet sosiaalisiin suhteisiin liittyvät perustelut keskiarvallisesti matalimmiksi. Ammattikouluun hakevat olivat painottaneet ammatillisiin painotuksiin liittyvät perustelut keskiarvallisesti korkealle. Tämä tulos ei yllättänyt meitä ammattikoulun opintojen luonteen vuoksi; ammattikoulussa opiskellaan tiettyyn ammattiin, ja koulutus on tunnetusti käytännönläheistä ja toiminnallista. Lukioon hakevat taas painottivat vastauksissaan kouluttautumisen tärkeyttä ja sitä, että jatko-opiskelupaikka tukee omaa

toiveammattia. Lukioon ja kaksoistutkintoon hakevat olivat usein kirjanneet toiveammateikseen kunnianhimoisia ja korkeakoulutusta vaativia ammatteja, joten näiden seikkojen korkealle arvottaminen tuntuu järkevältä. Yleisesti kaikki opiskelijat olivat arvottaneet keskiarvollisesti melko alhaalle kulkuyhteyksien tai koulun sijainnin tärkeyden. Tähän on todennäköisesti vaikuttanut tutkittavien koulujen sijainti; Varsinais-Suomi on iso maakunta, jossa on paljon kouluja. Myös TUVA- ja TELMA-koulutuksiin hakeutuvat olivat arvottaneet keskiarvollisesti korkealle kouluttautumisen tärkeyden. Vaikka TUVA- ja TELMA-koulutukset ovat tutkintoon johtamattomia koulutuksia, on ilahduttavaa huomata myös näiden opiskelijoiden pitävän omaa koulutusta tärkeänä.

Tutkimuksen toisena ongelmana oli selvittää, onko sosioekonominen tausta yhteydessä 9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valintaan. Hypoteesina oli, että sosioekonominen tausta on yhteydessä 9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valintaan (Myrskylä, 2009). Tutkimuksen tulos korreloi hypoteesin kanssa. Pohdimme, että sosioekonominen tausta on saattanut vaikuttaa valintaan oppilaan sitä tiedostamatta, sillä 9.-luokkalaisten arvottivat vanhempien ja huoltajien kannustamisen tärkeyden keskiarvollisesti matalaksi lähes jokaisen jatko-opiskelupaikan kohdalla. Tämä saattaa kieliä siitä, että kotona vallitsevat asenteet ovat olleet alitajuntaisesti valinnan taustalla, vaikka vanhemmat ja huoltajat eivät välttämättä olisi sanoittaneet toiveitaan opiskelupaikan suhteen.

Tutkimuksen kolmantena ongelmana oli selvittää miten 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia vastaavaan koulutukseen hakeutuessa. Hypoteesina oli, että 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia tukevaan koulutukseen hakeutuessa. Hypoteesi perustui Mannin ym. (2020) julkaisuun. 9.-luokkalaisten valmiudet erosivat toisistaan hieman, mutta suuria eroja ei löytynyt. Voidaan siis ajatella, että oppilaiden valmiudet hakea omaa toiveammattia tukevaan koulutukseen ovat yleisesti hyvällä tasolla. Pohdimme myös, onko toiveammatti mahdollisesti vaikuttanut jatko-opiskelupaikkapäätökseen. Jokaisen jatko-opiskelupaikan kohdalla oli arvioitu keskiarvollisesti korkealle väite ”Kyseinen jatko-opiskelupaikka tukee toiveammattiani”. On siis hyvinkin mahdollista, että toiveammatti on ollut vaikuttavana tekijänä jatko-opiskelupaikan valinnassa.

## 5.2 Luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa täytyy ottaa huomioon osallistujien vastaukset sekä tutkimuksen validiteetti. Kyselylomakkeessa vastaaja on saattanut antaa epärehellisiä vastauksia, vaikka kysely oli anonyymi. On myös mahdollista, että nuori ei ole ymmärtänyt kysymyksiä tai ymmärtänyt ne väärin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen halusimme selvittää nuorten syitä jatko-opiskelupaikan valinnassa. Tätä varten teimme kyselylomakkeeseen kysymyksen Tolosen ja Aapola-Karin (2021) tutkimuksessa esiintyvien rationaliteettien pohjalta, mutta muodostimme itse väitteet kyseisiin rationaliteetteihin liittyen. Mielestämme muodostamamme väittämät kuvaavat rationaliteetteja kattavasti, mutta validiteetti ei ole täysin perusteltu. Huomion arvoista myös on, että annoimme vain kahdeksan valmiiksi sanoitettua syytä, mutta niiden lisäksi muutkin asiat ovat voineet vaikuttaa koulutuspaikan valintaan.

Tarkastellessamme sosioekonomisen taustan yhteyttä nuoren jatko-opiskelupaikan valintaan, täytyy ottaa huomioon erilaisia luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Nuori on voinut valita vastauksen huoltajansa koulutustaustoihin liittyen, vaikka todellisuudessa ei ole tiennyt niihin oikeaa vastausta. Olimme laittaneet huoltajien koulutustaustaa käsitteleviin kysymyksiin vastausvaihtoehdon ”en tiedä”, johon vastaaja pystyi kirjoittamaan halutessaan huoltajansa ammatin. Tällöin jouduimme käyttämään omaa päättelykykyämme arvioidessa näitä vastauksia. Onkin siis mahdollista, että huoltajan oikea koulutustausta eroaa päätelemästämme koulutustasosta. Täytyy myös huomioda, että kysely teetettiin ennen lopullisen jatko-opiskelupaikan valintaa. Tällöin jotkut vastaajista ovat saattaneet valita jonkun muun jatko-opiskelupaikan, kuin kyselyyn ilmoittaman. Osaan koulutuspaikoista oli vastannut hakevansa vain muutama, jolloin tulos sosioekonomisen taustan yhteydestä valintaan ei ole kovin luotettava.

Saadaksemme tiedon siitä, miten 9.-luokkalaisten valmiudet eroavat toisistaan toiveammattia tukevaan koulutukseen hakeutuessa, kysyimme osallistujilta heidän toiveammattiansa. Tässä haasteita loi se, että osa tutkittavista oli kirjannut useamman toiveammattin, jolloin valitsimme analysoitavaksi ensimmäiseksi kirjatun ammatin. Tällöin toinen tai useampi toiveammatti ei ole päätynyt analysoinnin kohteeksi. On myös mahdollista, että osallistuja on vastannut vain

sattumanvaraisesti jonkun ammatin, joka ei todellisuudessa kuvaa hänen toiveammattiaan. Osa tutkittavista oli myös vastannut kyseiseen kysymykseen, ettei tiedä toiveammattiaan. Jos tutkittava oli vastannut, ettei tiedä toiveammattiaan ja aikoo hakea lukioon, TUVA- tai TELMA-koulutukseen, tulkitsimme tutkittavan tietävän, mihin jatko-opiskelupaikkaan hakea oman toiveammatin kannalta. Jos tutkittava taas oli vastannut, ettei tiedä toiveammattiaan ja aikoo hakeutua ammattikouluun, tulkitsimme, ettei tutkittava tiedä, mihin jatko-opiskelupaikkaan hakea oman toiveammatin kannalta. Perustelemme tätä siten, että ammattikoulussa valitaan tietty ala, johon opiskellaan. Lukioon, TUVA- tai TELMA-koulutuksiin hakevilla epätietoisuus on sallitumpaa, koska näissä koulutuksissa ei vielä haeta mihinkään tiettyyn ammattiin.

### 5.3 Jatkotutkimusehdotukset

9.-luokkalaisten jatko-opiskelupaikan valintaan johtavia syitä on tutkittu jonkin verran sen jälkeen, kun vuonna 2021 oppivelvollisuutta jatkettiin 18 ikävuoteen. Aihetta olisi jatkossa mielenkiintoista tutkia esimerkiksi maahanmuuttajaväestön kannalta. Suomessa maahanmuuttajat suorittavat epätodennäköisemmin toisen asteen tutkinnon verrattuna valtaväestöön. Tämä koskee etenkin nuoria, jotka ovat kotoisin Afrikasta, Itä-Aasiasta ja Lähi-Idästä. (Kalalahti ym., 2019, s. 75.) Maahanmuuttajien kouluttautumiseen vaikuttavat esimerkiksi vanhempien koulutustaso ja aika, mikä maahanmuutosta on kulunut. Perheen taustat eivät kuitenkaan selitä eroa kokonaan. Opetushallinnon tilastot kertovat, että äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvat nuoret pääsevät merkittävästi harvemmin opiskelemaan lukioon. Tämä asettaa maahanmuuttajat kilpailemaan koulutuspaikoista valtaväestön kanssa. Ammattikouluun pääsemisessä erot eivät kuitenkaan olleet yhtä isoja, kun taas tutkintoon johtamattomissa koulutuksissa, kuten lisäopetuksessa tai valmistavissa luokissa, vieraskielisten osuus oli suurempi suomenkielisiin verrattuna. (Kalalahti ym., 2019, s. 75-76.) Mielenkiintoista olisikin jatkossa tutkia, mitkä muut seikat perhetaustan ja kielen lisäksi saattavat vaikuttaa maahanmuuttajien toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen.

Myös sukupuolijakauman tutkiminen aiheen kannalta olisi kiinnostavaa. Esimerkiksi Lahtinen ym. (2019) tuovat ilmi, että erot naisten ja miesten välillä eri ammattikoulun alojen valinnassa ovat suuria. Osa aloista ovat vahvasti naispainotteisia, kuten sosiaali-, terveys-, ja liikunta-alat. Kuitenkin luonnontieteiden ala, tekniikan ja liikenteen ala sekä pelastus- ja turvallisuusopintoalat olivat hyvinkin vahvasti miesten suosimia. Luonnonvara- ja ympäristöala oli jakautumiseltaan sukupuolen suhteen neutraalia. Eroja nuorten välillä löytyy myös Lahtisen ym. (2019) mukaan siinä, arvostetaanko koulutuksessa enemmän yleissivistystä vai käytännönläheisyyttä. Tytöt arvostavat poikia enemmän koulutuksen yleissivistyksellistä lähtökohtaa, ja pojat taas tyttöjä enemmän koulutuksen käytännöllistä lähtökohtaa. Sukupuolieroja koulutusmotivaation kannalta ei löytynyt. Tytöt kuitenkin odottivat poikia enemmän suorittavansa korkeakoulututkinnon. (Lahtinen ym., 2019, s. 62.) Myös sukupuolieroja toiveammateissa olisi tutkimuksemme kannalta mielenkiintoista tutkia. Nuorten toiveammatit ovat tutkimusten mukaan vahvasti sukupuolittuneita (Lahtinen ym., 2019, s. 62).

Vaikka kovinkaan merkittäviä sukupuolieroja ei löytynyt tarkastellessa kouluun ja oppimiseen liittyviä näkemyksiä, kokemuksia ja odotuksia, löytyi eroja kuitenkin maantieteellisten alueiden välillä (Lahtinen ym., 2019). Maantieteellisiä eroja toisen asteen koulutukseen hakeutumisessa olisikin mielenkiintoista tutkia jatkossa. Armila ja Käyhkö (2018) toteavat, että erityisesti Itä-Suomessa toisen asteen koulutuksen saavutettavuus on huonompi verrattuna kaikkiin muuhun maan alueisiin. Reuna-alueille on syntynyt niin sanottuja koulutuksellisia tyhjiöitä, joissa ei huomioida nuorten arkeen liittyviä seikkoja, kuten koulumatkojen pituuksia ja välimatkoja sekä muita kouluihin kulkemisen kysymyksiä. Nämä seikat vaikuttavat myös nuorten opiskelupäivien pituuteen sekä yleisesti koulunkäynnin jäsentymiseen. (Armila ja Käyhkö, 2018, s. s 130, 132.) Alueellinen segregatio johtaa juurensa tämän päivän koulutuspolitiikkaan, jota toteutetaan kaikilla päätöksenteon tasoilla. Reuna-alueiden toisen ja kolmannen asteen koulutusmahdollisuudet heikentyvät tämän kaltaisella politiikalla. (Armila ja Käyhkö, 2018, s. 132.)

## Lähteet

Andrade, C. (2020). The inconvenient truth about convenience and purposive samples. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 43(1), s. 86, 88.

<https://doi.org/10.1177/0253717620977000>

Armila, Päivi & Käyhkö, Mari (2018) Koulutusyhteiskunnan reunamerkitöjä – Syrjäseuduilla asuvat nuoret ja toisen asteen koulutukseen hakeutuminen. Teoksessa: Silvennoinen, H., Kalalahti, M., & Varjo, J. (toim.) Koulutuksen usko ja lupaus – Kasvatustieteellisen vuosikirja 2. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura s. 130, 132.

Euroopan unioni. (2016). Euroopan unionin yleinen tietosuojasetus (GDPR), 17 artikla, kohta a. Haettu (11.4.2024) osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI#d1e2589-1-1>

Filgona, J., Sakiyo, J., Gwany, D. M., & Okoronka, A. U. (2020). Motivation in Learning. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 10(4), s. 17. <https://doi.org/10.9734/ajess/2020/v10i430273>

Kalalahti, M., Zacheus, T., Laaksonen, L. M. & Jahnukainen, M. 2019. Toiselle asteelle ja eteenpäin: Eriytyvät toisen asteen koulutuspolut. Teoksessa M. Jahnukainen, M. s. 75.

Keski-Petäjä, M. & Witting, M. 2016. Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin. *Tieto & Trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus 2/2016*. Helsinki: Tilastokeskus.

Kesmodel, U. S. (2018). Cross-Sectional studies – what are they good for? *Acta Obstetrica Gynecologica Scandinavica*, 97(4), s. 388. <https://doi.org/10.1111/aogs.13331>

Lahtinen, J., Aapola-Kari, S., Hoikkala, T., Saari, J., Tolonen, T., Vieno, A., & Wrede-Jäntti, M. (2019). "Mikä ois mun juttu" - nuorten koulutusvalinnat socialisaatiomaisemien kehyksissä: Purkutalkoot -hankkeen loppuraportti. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja). Valtioneuvoston kanslia. [http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161925/VNTEAS\\_2019\\_68.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161925/VNTEAS_2019_68.pdf?sequence=1&isAllowed=y) s. 80, s. 40-41, s. 62.

Meri Lintuvuori, Ninja Hienonen, Mikko Asikainen & Mari-Pauliina Vainikainen. (2021). PISA-tutkimukseen osallistuneiden yhdeksäsluokkalaisten siirtyminen toisen asteen koulutukseen. s. 310.

Mann, A., Denis, V., Schleicher, A., Ekhtiari, H., Forsyth, T., Liu, E. & Chambers, N. (2020). Dream jobs? Teenagers' career aspirations and the future of work, s. 40.

Miettinen, E.-M. (2021). Tulevaisuus tehdään yhdessä. *Sosiaalipedagogiikka*, 22, 177–188. <https://doi.org/10.30675/sa.111174>

Mochizuki, Y. (2011). Career education in high schools: focusing on “guidance in ways of being and ways of living”. *Japan Labor Review*, 8(1), s. 78.

Myrskylä, P. (2009). Koulutus periytyy edelleen. *Tilastokeskus*. Haettu 11.2.2024 osoitteesta [https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art\\_2009-03-16\\_002.html?s=0](https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html?s=0)

Patton, W. (2001). Career Education: What We Know, What We Need to Know. *Australian Journal of Career Development*, 10(3), s. 14. <https://doi.org/10.1177/103841620101000304>

Pânișoară, G., Pânișoară, I. O., Lupașcu, A., & Negovan, V. (2013). Motivation for career in teenagers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 78, s. 104. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.04.259>



Thomson, S. (2018). Achievement at school and socioeconomic background—an educational perspective. *npj Science Learning*, 3(5), s. 1.

<https://doi.org/10.1038/s41539-018-0022-0>

Tolonen, T. & Aapola-Kari, S. (2021). Nuorten toisen asteen koulutusvalinnat: pääomat, strategiat ja koulutuksellisen arvon muotoutuminen. *Sosiologia*, 58(2), s. 122.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Tähtinen, J., Laakkonen, E. ja Broberg, M. (2020) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. *Kasvatustieteen tdk:n julkaisuja*. s. 14, 25, 147, 166.

Viljanen, M., & Kuusisto, E. (2021). “Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”: Peruskoulunsa päättävien nuorten elämänpäämäärät. *Kasvatus & Aika*, 15(3–4), s. 288.

<https://doi.org/10.33350/ka.110613>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021).

<https://okm.fi/-/hakeutumisvelvoite-toisen-asteen-koulutukseen-kevaalla-perusopetuksen-paattaville>


Viitattu 15.1.2024

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 1§. Haettu 12.1.2024 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

## Liitteet

### Liite 1. Kyselylomake



## Kandidaatintutkielma

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

Hei!

Olemme kaksi 3. vuoden luokanopettajaopiskelijaa Turun yliopistosta. Teemme kandidaatintutkielmaamme 9. luokkalaisten jatko-opiskelusuunnitelmista ja niihin liittyvistä syistä. Tulemme myös kysymään kysymyksiä toiveammattiisi liittyen. Olet vastaamassa kyselyyn, jonka avulla teemme tutkimuksemme. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5 minuuttia.

Muistathan lukea kysymykset huolellisesti ja vastata niihin mahdollisimman rehellisesti. Vastauksesi käsitellään nimettömänä, eikä niiden perusteella voida tunnistaa henkilöllisyyttäsi. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti, eikä niitä käytetä muihin tarkoituksiin. Hävitämme kyselylomakkeen tiedot asianmukaisesti neljän vuoden kuluessa tutkielman valmistumisesta. Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

Terveisin,  
Riikka Halinen & Aura Hämynen

**1. Mihin jatko-opiskelupaikkaan aiot hakea? Jos et ole vielä varma päätöksestäsi, valitse vaihtoehto joka tuntuu todennäköisimmältä. \***

Lukio  
 Ammattikoulu  
 TUVA (Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus)  
 TELMA (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus)  
 Kansanopisto  
 Kaksoistutkinto (lukio ja ammatillinen perustutkinto)  
 Kolmoistutkinto (lukio, ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto)  
 Joku muu, mikä?

---

**2. Miksi olet päättänyt hakea kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan? \***

Valitse asteikolla 1-4 kuinka tärkeinä pidät alla olevia väitteitä valitessasi jatko-opiskelupaikkaa. 1 = Ei ollenkaan tärkeä, 2 = Ei kovinkaan tärkeä, 3 = Jokseenkin tärkeä, 4 = Erittäin tärkeä

	1	2	3	4
Haluan kaverini kanssa samaan kouluun	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vanhempani/hooltajani/opettajani kannustavat minua hakemaan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koulu on lähellä minua tai hyvien kulkuyhteyksien päässä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pidän kouluttautumista tärkeänä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Keskiarvoni riittää kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pidän opiskelua mielekkäänä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Haluan kyseiseen jatko-opiskelupaikkaan, sillä se tukee toiveammattiani	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pidän toiminnallisesta ja käytännönläheisestä oppimisesta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Seuraavassa osiossa kysymme huoltajasi koulutustaustasta.

- Jos sinulla on kaksi huoltajaa, vastaa molempiin kohtiin
- Jos sinulla on vain yksi huoltaja, vastaa vain toiseen kohtaan

### 3. Mikä on huoltajasi koulutustausta?

Valitse huoltajasi korkein koulutustaso

- Korkeakoulututkinto (yliopisto tai ammattikorkeakoulu)
  - Ylioppilastutkinto (lukio)
  - Ammattitutkinto (ammattikoulu)
  - Peruskoulu (ala-aste ja yläaste)
  - En ole varma. (Voit kirjoittaa tähän vanhempien ammatin tai koulutuspaikan esim. Helsingin yliopisto)
- 

### 4. Mikä on huoltajasi koulutustausta?

- Korkeakoulututkinto (yliopisto tai ammattikorkeakoulu)
- Ylioppilastutkinto (lukio)
- Ammattitutkinto (ammattikoulu)

- Peruskoulu (ala-aste ja yläaste)
- En ole varma, (Voit kirjoittaa tähän vanhempien ammatin tai koulutuspaikan esim. Helsingin yliopisto)
- 

**5. Mikä on toiveammattisi? (Mitä työtä haluaisit tehdä aikuisena? Esimerkiksi lääkäri, opettaja, kokki, kampaaja...) \***

---

---

---

---

---

**6. Mikä jatko-opiskelupaikka sinun kannattaisi valita, jotta toiveammattisi saavuttaminen olisi mahdollista? \***

- Lukio
- Ammattikoulu
- Kansanopisto
- TUVA tai TELMA (tavoitteena lukio)
- TUVA tai TELMA (tavoitteena ammattikoulu)
- Kaksoistutkinto (lukio ja ammatillinen perustutkinto)
- Kolmoistutkinto (lukio, ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto)

**7. Voit halutessasi kirjoittaa tähän kyselyn aikana heränneitä ajatuksia tai kysymyksiä.**

---

---

---

---

---

## Liite 2. Tietosuojailmoitus



**TURUN  
YLIOPISTO**  
Kasvatustieteiden  
tiedekunta

Tietosuojailmoitus

1 (1)

11.1.2024

EU:n yleinen tietosuoja-asetus  
artiklat 13 ja 14

## Tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Valintojen risteyksessä: 9. luokkalaisten jatko-opiskeluun johtavat polut
Rekisterinpitäjä	Riikka Halinen, Turun Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos Aura Hämynen, Turun Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos
Tietosuojavaavaavan yhteystiedot	Riikka Halinen: <a href="mailto:rehali@utu.fi">rehali@utu.fi</a> , +358 50919 6899 Aura Hämynen: <a href="mailto:ashamy@utu.fi">ashamy@utu.fi</a> , +358 503430939
Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	Teemme tutkimusta Turun Yliopistossa kandidaatin tutkielmaani varten. Kerään aineistoa Webropol-kyselyn avulla eikä siinä kysytä nimeä eikä sukupuolta. Tutkimuksemme selvittää 9. luokkalaisten jatko-opiskeluun johtavia syitä. Tutkimuksessa yhtenä tutkittavana aiheena on myös sosioekonominen tausta. Saatamme hyödyntää tutkimuksen yhteydessä kerättyä aineistoa myös pro gradu-tutkielmassamme. Tämän jälkeen kaikki keräämämme tiedot hävitetään perusteellisesti.
Tutkielman ohjaaja	Iina Männikkö, <a href="mailto:iina.mannikko@utu.fi">iina.mannikko@utu.fi</a> , +358 50 331 6378
Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperuste	Käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 e- kohta) Käsittely perustuu yliopistolain (558/2007) 2§:ssä asetettuun yliopiston tehtävään ja sen toteuttamiseen yleisen edun nimissä.
Rekisteriin tallennetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja	Kysymyslomakkeemme keskittyy keräämään tietoja oppilaan sosioekonomisesta taustasta ja toiveammattista sekä jatko-opiskelupaikan valinnasta ja siihen johtavista syistä.
Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
Henkilötietojen säilytysaika	Säilytämme keräämäämme aineistoa Turun yliopiston tarjoamassa Seafile-pilvipalvelussa. Säilytämme aineistoa max 5 vuotta.
Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti. Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle
Tiedot siitä, mistä henkilötiedot ovat saatu	Tiedot kerätään suoraan vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuneilta.